

Uwagi
do projektu ustawy o zmianie ustawy– Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw
(nr UC33 w Wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów)

L p.	Podmiot wnoszący uwagę	Jednostka redakcyjna, do której wnoszona jest uwaga¹¹⁾	Treść uwagi	Propozycja brzmienia przepisu	Stanowisko do uwagi
1	GREEN REV INSTITUTE	art. 1 pkt 3 Projektu art. 18a ust. 5 Ustawy zmienianej	Uwzględnienie w ramach nowelizacji zagadnień związanych z lokalnym bezpieczeństwem żywnościowym, w tym przede wszystkim o rozważenie możliwości uwzględnienia w Miejskich Planach Adaptacji kwestii związanych z transformacją systemu żywnościowego, w tym w szczególności poprzez implementowanie przez jednostki samorządu terytorialnego w ramach lokalnych polityk żywnościowych założeń programu Roślinna Szkoła.	„Miejski plan adaptacji zawiera co najmniej: 3 ¹⁾ koncepcję lokalnej polityki żywnościowej realizowanej przez instytucje publiczne, w szczególności takie jak żłobki, przedszkola oraz szkoły, uwzględniającej postulaty zielonej transformacji i bezpieczeństwa żywnościowego”.	W załączeniu pełne stanowisko Green REV Institute

¹¹⁾ W przypadku aktu nowelizującego należy wskazać jednostkę redakcyjną projektu oraz jednostkę redakcyjną zmienianego aktu prawnego.

STANOWISKO GREEN REV INSTITUTE

w przedmiocie:

projektu ustawy o zmianie ustawy o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw z dnia 13 maja 2024 r.

(nr UC33 w wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów; dalej także jako „Projekt”)

W związku z przedłożoną przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska inicjatywą legislacyjną dotyczącą wprowadzenia zmian w ustawie – Prawo ochrony środowiska¹ oraz wskazanych wyczerpująco w Projekcie aktach prawnych², koncentrujących się przede wszystkim wokół promocji przedsięwzięć środowiskowych i mających na celu adaptację do zmian klimatu, a wprowadzających do polskiego porządku prawnego konieczność przyjmowania przez miasta powyżej 20 000 mieszkańców Miejskich Planów Adaptacji, rozumianych jako dokumenty o charakterze strategiczno-wdrożeniowym, obejmujących swoim zakresem obszar danego miasta, mających na celu zmniejszenie podatności miasta na zmiany klimatu, w tym poprawę zdolności przystosowania miasta do zmian klimatu, zwracamy się do Pana Ministra z apelem

---

¹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 54).

² Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 609 z późn. zm.); Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa. (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 566); Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 977 z późn. zm.); Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1336 z późn. zm.); Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o systemie monitorowania i kontrolowania jakości paliw (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 846 z późn. zm.); Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 273); Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 324); Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1094 z późn. zm.); Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2496); Ustawa z dnia 17 lipca 2009 r. o systemie zarządzania emisjami gazów cieplarnianych i innych substancji (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 673 z późn. zm.).

o uwzględnienie w ramach obligatoryjnych elementów Miejskich Planów Adaptacji kwestii związanych z transformacją systemu żywnościowego, w tym w szczególności poprzez implementowanie przez jednostki samorządu terytorialnego założeń programu Roślinna Szkoła³, zainicjowanego przez Green REV Institute, Polską Radę Organizacji Młodzieżowych, Klub Myśli Ekologicznej, Rodzice dla Klimatu oraz Fundację Ekologiczną Rakiety, co mogłoby nastąpić w szczególności poprzez opracowywanie i wdrażanie lokalnych polityk żywnościowych.

Zasadniczym zamierzeniem Projektu jest wsparcie przedsięwzięć środowiskowych realizowanych zarówno na szczeblu centralnym jak i samorządowym, ze szczególnym uwzględnieniem inicjatyw podejmowanych w celu adaptacji do postępujących zmian klimatu. Głównym narzędziem w realizacji tak zakreślonych działań pozostawać mają Miejskie Plany Adaptacji (*dalej jako: „MPA”*).

W uzasadnieniu do Projektu wprost wskazuje się, że:

„projekt wprowadzając zmiany we wskazanych ustawach, ma na celu wsparcie przedsięwzięć prośrodowiskowych prowadzonych zarówno na szczeblu centralnym jak i samorządowym, w szczególności mając na uwadze działania dotyczące adaptacji do zmian klimatu, poprawy jakości powietrza oraz usprawnienia systemu zarządzania emisjami (...) Do zasadniczych celów ustawy należy m.in. wprowadzenie rozwiązań służących wzmocnieniu aspektów transformacji ekologicznej i klimatycznej miast”.

Tak jak wskazano, powyższe ma być realizowane przede wszystkim z wykorzystaniem MPA, które określono mianem instrumentów wspierających: *„działania na rzecz zwiększenia*

---

³ <https://roslinnaszkola.pl/>

odporności na zmiany klimatu, w tym zwiększanie retencji wody opadowej i roztopowej, rozwój zieleni oraz tzw. odbetonowanie przestrzeni miejskiej”.

Tak określone cele i zamierzenia Projektu ocenić należy co do zasady pozytywnie. Postępujące zmiany klimatu urastają aktualnie do jednego z najistotniejszych wyzwań XXI w., które powinno być zarządzane nie tylko na szczeblu międzynarodowym i krajowym, lecz także lokalnym. Następstwem zintensyfikowanej emisji gazów cieplarnianych do atmosfery jest szkodliwa ingerencja w środowisko naturalne, w sposób wymierny oddziałująca na zdrowie i życie ludzi. Jednym z czołowych emitentów pozostaje przy tym sektor produkcji żywności, w tym przede wszystkim żywności pochodzenia zwierzęcego.

Trudne do podważenia pozostają w konsekwencji związki zachodzące między zmianami klimatu a bezpieczeństwem żywnościowym. Jak wskazuje się w raporcie Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu (*dalej także jako: „IPCC”*):

„antropogeniczne zmiany klimatu już teraz wpływają na wiele ekstremalnych zjawisk pogodowych i klimatycznych w każdym regionie na całym świecie. Doprowadziło to do rozległych negatywnych skutków dla bezpieczeństwa żywnościowego i wodnego, zdrowia ludzkiego oraz gospodarek i społeczeństwa, a także związanych z tym strat i szkód”⁴.

Zmiany klimatu przyczyniają się do susz rolniczych i ekologicznych, degradacji gruntów⁵, powodują istotne straty rolnicze negatywnie oddziałując na jakość żywności oraz możliwość zaspokojenia rosnącej na nią podaży⁶, prowadząc tym samym do problemów z produkcją

---

⁴ IPCC, 2023: Sections. In: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, pp. 35-115, doi: 10.59327/IPCC/AR6-9789291691647, https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_LongerReport.pdf, s. 42.

⁵ Ibidem, s. 46

⁶ Bezner Kerr, R., T. Hasegawa, R. Lasco, I. Bhatt, D. Deryng, A. Farrell, H. Gurney-Smith, H. Ju, S. Lluch-Cota, F. Meza, G. Nelson, H. Neufeldt, and P. Thornton, 2022: Food, Fibre, and Other Ecosystem Products. In: Climate

żywności i dostępnością wody⁷. Do istotnych zagrożeń należy także zaliczyć kwestie antybiotykoodporności i zanieczyszczania żywności⁸.

Tak jak sygnalizowano – omawiane zależności nie koncentrują się jednakże wyłącznie wokół negatywnego oddziaływania zmian klimatu na bezpieczeństwo żywnościowe. Podkreślić bowiem należy, że zależności te mają charakter wzajemny i dwukierunkowy, a to z uwagi na fakt, że emisje gazów cieplarnianych generowane wskutek produkcji żywności w sposób wymierny przyczyniają się do przyspieszenia postępujących, antropogenicznych zmian klimatu *per se*.

Jak wskazuje się w Raporcie „*Red and processed meat in the context of health and the environment: Information brief many shades of red and green*” przygotowanym przez Międzynarodową Organizację Zdrowia (dalej także jako: „**WHO**”):

„produkcja czerwonego mięsa została zidentyfikowana jako kluczowy czynnik przyczyniający się do emisji gazów cieplarnianych w rolnictwie, w porównaniu z innymi rodzajami produkcji żywności. Wraz z mlekiem (...) przyczynia się do 55% całkowitej globalnej emisji z rolnictwa. Żywność pochodząca od zwierząt gospodarskich stanowi 72-78% całkowitej emisji z rolnictwa, a produkcja bydła przyczynia się do 80% emisji z przeżuwaczy. Emisje te występują głównie w postaci metanu i podtlenku azotu. Emisje metanu pozostają w atmosferze przez krótszy czas

---

Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, M. Tignor, E.S. Poloczanska, K. Mintenbeck, A. Alegría, M. Craig, S. Langsdorf, S. Löschke, V. Möller, A. Okem, B. Rama (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA, doi:10.1017/9781009325844.007, https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/downloads/report/IPCC_AR6_WGII_Chapter05.pdf; s. 832.

⁷ IPCC, 2023: Sections. In: Climate Change 2023: Synthesis Report...., s. 49.

⁸ https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2023/01/ui883g-SWD_2023_4_1_EN_document_travail_service_part1_v2.pdf

niż emisje dwutlenku węgla, ale są znacznie silniejsze i nadal przyczyniają się do znacznego ocieplenia - około 23-40% całkowitej emisji”⁹.

W Raporcie wprost wskazuje się, że systemy produkcji żywności zwierzęcej w tym przede wszystkim bydła, owiec oraz trzody chlewnej generują co do zasady największe emisje gazów cieplarnianych, które będą rosły wraz z ekspansją hodowli i produkcji. Należy przy tym podkreślić, że w ciągu ostatniego stulecia miało miejsce zjawisko potrojenia globalnej populacji zwierząt hodowlanych, przy jednoczesnym skurczeniu populacji dzikich zwierząt o ponad 66%¹⁰. Co przy tym istotne, wysokie emisje gazów cieplarnianych związane z rolnictwem zwierzęcym wynikają również z produkcji paszy dla zwierząt, która według szacunków odpowiada za 55% emisji z rolnictwa na całym świecie¹¹.

Raport Save & Just „Oceny systemu żywnościowego przeprowadzone przez Poore i Nemecek (2018) oraz Xu i in. (2021) oszacowały natomiast, że rolnictwo zwierzęce odpowiada za około 58% globalnych emisji pochodzących z żywności (19,6% całości), a udział żywności pochodzenia roślinnego wynosi około 29% (9,8% całości). Oznacza to, że emisje z żywności pochodzenia zwierzęcego są dwukrotnie wyższe niż z żywności pochodzenia roślinnego, a jednocześnie dostarczają tylko 18% kalorii i 37% białka w porównaniu z żywnością pochodzenia roślinnego”¹².

Do zależności tych odnosi się także Biała Księga ofiar sektora hodowlanego dr. Sylwii Spurek, która jednoznacznie wskazuje, że sektor hodowlany znacząco przyczynia się do negatywnego wpływu na klimat i środowisko naturalne, jako że: „w Europie odpowiada za: 78% utraty różnorodności biologicznej na lądzie, 80% zakwaszenia gleby i zanieczyszczenia powietrza

---

⁹ Red and processed meat in the context of health and the environment: many shades of red and green. Information brief. Geneva: World Health Organization; 2023, <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/370775/9789240074828-eng.pdf?sequence=1>; , s. 13

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² <https://drive.google.com/file/d/1RGMPXNW1CAnJiApYLsp1ga6loI5P2qeQ/view>

(emisja amoniaku i tlenków azotu) oraz 73% zanieczyszczenia wód (zarówno azot, jak i fosfor)”¹³. Sektor hodowlany jest znaczącym emitentem gazów cieplarnianych. Krowy, buhaje i cielęta odpowiadają za największy udział w emisji gazów cieplarnianych, stanowiąc około 65% całkowitej emisji z tej branży¹⁴.

W nauce wskazuje się innymi słowy na ekspansywność klimatyczną globalnego systemu żywnościowego, który: „*od produkcji nawozów po przechowywanie i pakowanie żywności, jest odpowiedzialny za jedną trzecią wszystkich emisji gazów cieplarnianych powodowanych przez człowieka*”¹⁵.

Podkreśla się również nieefektywność rolnictwa zwierzęcego, które jako takie: „*zagroza bezpieczeństwu żywnościowemu oraz drugiemu celowi zrównoważonego rozwoju ONZ, jakim jest położenie kresu głodowi na świecie. Połowa żywności w postaci upraw jest tracona na karmienie zwierząt hodowlanych*”¹⁶. Innymi słowy – jeśli zboża, które w 2050 roku będą przeznaczone na karmienie zwierząt, zostałyby zamiast tego bezpośrednio spożywane przez ludzi, mogłyby to dodatkowo wyżywić około 3,5 miliarda osób rocznie¹⁷.

Wzajemne zależności między zmianami klimatu i bezpieczeństwem żywnościowym doprowadziły do ożywionej debaty w społeczności naukowej, dotyczącej potencjalnie pozytywnego wpływu zmiany diety przez społeczeństwo na stan środowiska, klimatu oraz ludzkiego zdrowia¹⁸. Międzyrządowy Zespół ds. Zmiany Klimatu podkreśla, że „*diety bogate*

---

¹³ <https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2022/10/Smrodkrewilzy-SylwiaSpurek.pdf>

¹⁴ <https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2022/10/Smrodkrewilzy-SylwiaSpurek.pdf>

¹⁵ Gilbert, N. One-third of our greenhouse gas emissions come from agriculture. Nature (2012). <https://doi.org/10.1038/nature.2012.11708>, s. 1; zob. też: <https://www.un.org/en/climatechange/science/climate-issues/food>

¹⁶ <https://drive.google.com/file/d/1RGMPXNW1CAnJiApYLsp1ga6loI5P2qeQ/view>

¹⁷ https://www.unscn.org/web/archives_resources/files/The_Environmental_food_crisis.pdf

¹⁸ Westhoek H., Lesschen J. P., Rood T., Wagner S., De Marco A., Murphy-Bokern D., Leip A., van Grinsven H., Sutton M. A., Oenema O., Food choices, health and environment: Effects of cutting Europe's meat and dairy intake, “Global Environmental Change”, v. 26/2014 s. 197-198.

w białko roślinne i ubogie w mięso i nabiał wiążą się z niższą emisją gazów cieplarnianych”¹⁹. Natomiast Raport Save & Just wskazuje, że globalne przejście na systemy żywnościowe oparte na roślinach uwolniłoby 75% gruntów rolnych, co zmniejszyłoby emisje pochodzące z systemu żywności oraz koszty alternatywne²⁰.

Odnosząc powyższe do działań podejmowanych przez naszą Organizację wskazać należy, że w lutym 2024 roku Green REV Institute oraz Koalicja Future Food 4 Climate skierowały list do Rzeczniczki Praw Dziecka ws. działań na rzecz zrównoważonego systemu żywności w szkołach i przedszkolach²¹, w którym zwrócono uwagę, że:

„na wpływ rolnictwa zwierzęcego, sektora hodowlanego na klimat wskazuje sama Komisja Europejska. Komisja Europejska w Sprawozdaniu z postępu prac na temat działań w UE w dziedzinie klimatu za 2023 r.²² wskazuje: >>Chociaż poczyniono znaczne postępy, aby zagwarantować, że polityka UE wprowadzi UE na drogę ku gospodarce neutralnej emisyjnie, obawy budzą niedawne tendencje w zakresie emisji w sektorze transportu i bardzo powolne tempo redukcji emisji w rolnictwie, a także spadek pochłaniania dwutlenku węgla<<. W Sprawozdaniu Komisja Europejska wskazuje także, >>emisje w UE pochodzące z rolnictwa stanowią około jednej dziesiątej całkowitych emisji gazów cieplarnianych, z czego około dwie trzecie pochodzi od zwierząt gospodarskich<<”.

Niezależnie od powyższego, w kontekście wpływu produkcji zwierzęcej na środowisko i klimat w Liście wskazano także na następujące okoliczności:

¹⁹ <https://drive.google.com/file/d/1RGMPXNW1CAnJiApYLsp1ga6loI5P2qeQ/view>

²⁰ <https://drive.google.com/file/d/1RGMPXNW1CAnJiApYLsp1ga6loI5P2qeQ/view>

²¹ <https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2024/02/Rzeczniczka-Praw-Dziecka-Pani-Monika-Horna-Cieslak-Green-REV-Institute-x-Future-Food-4-Climate.pdf>

²² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52023DC0653>.

„produkcja zwierzęca odpowiada za 12-17% całkowitych emisji gazów cieplarnianych

w Unii Europejskiej; sektor hodowli zwierząt jest odpowiedzialny za 78% utraty bioróżnorodności na lądzie²³; Gerber i in. (2013) podali, że globalne rolnictwo zwierzęce przyczynia się do około $7,1 \times 10^3$ MMT CO₂-eq emisji gazów cieplarnianych każdego roku, a CH₄ ze zwierząt gospodarskich stanowi około 44% tej całkowitej ilości. Sauniois i in. (2019) podsumowali wyniki odwrotnego modelowania danych obserwacyjnych opartych na satelitach i podali średnią dekadową emisję CH₄ wynoszącą 111 (106-116) MMT rok-1 z globalnej produkcji zwierzęcej w latach 2008-2017. Inwentaryzacja "oddolna" Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) wskazuje, że w tym samym okresie zwierzęta hodowlane przyczyniły się do emisji 103,5-109,9 MMT rok-1 CH₄ na całym świecie (FAO 1997). W Stanach Zjednoczonych emisje CH₄ z rolnictwa zwierzęcego wyniosły 9,5 MMT w 2017 r. (EPA 2020)²⁴”.

Warto również podkreślić inicjatywy podejmowane w tym obszarze przez Rzecznika Praw Obywatelskich – prof. Marcina Wiącka, który w kwietniu 2024 roku skierował wystąpienie generalne do Ministry Zdrowia Izabeli Leszczyny ws. dostępności do roślinnych posiłków w szpitalach, ale również w innych zakładach żywienia zbiorowego typu zamkniętego, w tym w szerokokorozumianych placówkach edukacyjnych²⁵:

„Obok kwestii związanych z kształtowaniem zdrowych nawyków żywieniowych, znaczenia w tym przypadku nabierają również inne. Nie powinno ulegać wątpliwości, że wśród młodszego pokolenia następują zmiany światopoglądowe i coraz większa rzesza uczniów wybiera różnego rodzaju diety bezmięsne.

²³ <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/10/11/115004/meta>.

²⁴ <https://cabiagbio.biomedcentral.com/articles/10.1186/s43170-021-00041-y>.

²⁵ [https://futurefood4climate.eu/wp-](https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2024/04/Do_MZ_zbiorowe_zywienie_wymogi_3_04_2024.pdf)

[content/uploads/2024/04/Do_MZ_zbiorowe_zywienie_wymogi_3_04_2024.pdf](https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2024/04/Do_MZ_zbiorowe_zywienie_wymogi_3_04_2024.pdf).

Z przekazywanych mi sygnałów ze strony organizacji pozarządowych wynika jednak, że uczniowie ci napotykają na problemy w korzystaniu z pełnowartościowych posiłków bezmięsnych w placówkach edukacyjnych. Wynikać ma to w szczególności z tego, że posiłki bezmięsne dostępne być mają w formie eliminacji niektórych elementów posiłków, bez zastąpienia ich alternatywą”.

W tym kontekście przywołania wymagają również ustalenia ankiety przeprowadzonej w 2022 roku przez Green REV Institute i Koalicję Future Food 4 Climate w zakresie dostępności do roślinnych posiłków w szkołach²⁶, która wskazuje, że:

- na diecie wegańskiej jest ponad 10% osób uczących się (10.2%);
- prawie 35% (34.4%) osób nie spożywa mięsa lub je ogranicza;
- 17,3% osób ankietowanych czuje się dyskryminowanych przez swoją dietę w szkole;
- 25,9% osób ankietowanych się nie ma możliwości zakupu obiadu w formie ciepłego posiłku składającego się z zupy i/lub drugiego dania;
- spośród osób mających możliwość zakupu obiadu w formie ciepłego posiłku składającego się z zupy i/lub drugiego dania niewiele ponad połowa ma możliwość zakupu posiłku wegetariańskiego, a jedynie 6,5% posiłku wegańskiego;
- 24,2% badanych nie je żadnego posiłku podczas przebywania w szkole.

Przeprowadzona przez Green REV Institute i Koalicję Future Food 4 Climate ankieta oraz argumentacja zawarta w liście do Rzeczniczki Praw Dziecka wyraźnie pokazują, że obecnie stajemy przed licznymi wyzwaniem z systemami żywnościowymi. Problemy te mają szeroki wpływ, obejmujący kwestie klimatyczne, środowiskowe, prawo do życia w czystym środowisku, dostęp do zdrowej żywności, prawa osób uczniowskich oraz bezpieczeństwo żywności.

Mając na uwadze powyższe, Green REV Institute wskazuje na zasadność oraz pilną potrzebę wdrożenia do MPA aspektów związanych z bezpieczeństwem żywnościowym społeczności

---

²⁶ <https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2022/05/Podsumowanie-badania-dostepnosc-weganskich-posilkow-w-szkolach.pdf>

lokalnych, w tym przede wszystkim poprzez uwzględnienie w ramach obligatoryjnych elementów MPA kwestii związanych z transformacją systemu żywnościowego, w szczególności poprzez implementowanie przez jednostki samorządu terytorialnego założeń Programu Roślinna Szkoła, co mogłoby nastąpić w szczególności w drodze opracowywania i wdrażania lokalnych polityk żywnościowych, które obejmowałyby szerokie działania koncentrujące się wokół:

1. przeciwdziałania marnowaniu żywności,
2. podejmowania działań na rzecz roślinnych zamówień publicznych,
3. wyżywienia zbiorowego uwzględniającego potrzeby środowiskowe i klimatyczne,
4. podejmowania działań, na rzecz zwiększania prawa do informacji o pochodzeniu i oddziaływaniu środowiskowo-klimatycznym żywności,
5. promocji i edukacji w ramach przechodzenia do diet roślinnych.

Zarówno jednostki samorządu terytorialnego jak i polskie placówki edukacyjne powinny podejmować szeroko zakrojone działania aktywizujące oraz edukacyjne, skoncentrowane na wpływie żywności na jakość życia dzieci i dorosłych w Polsce, ale także na kondycję klimatu i bioróżnorodności. Szkoły powinny skutecznie pracować nad rozwojem zdrowych nawyków żywieniowych już od najwcześniejszych lat edukacji. Jest to inwestycja w przyszłość, która przyczyni się do wykształcenia bardziej świadomego społeczeństwa.

W powyższe zamierzenia, jak również cele i intencje opracowana Projektu, wpisują się założenia Programu Roślinna Szkoła, na który składa się 10 postulatów, a mianowicie:

1. włączenie celów w zakresie bezpieczeństwa żywnościowego do strategii rozwoju miast. Polityki miejskie muszą uwzględniać rolę żywności i projektować działania dla zdrowia, planety, praw człowieka i praw zwierząt.
2. promocja diety roślinnej, organizowanie spotkań w szkołach, lokalnych centrach aktywności, bibliotekach, domach kultury.
3. współpraca samorządów, wymiana dobrych praktyk pomiędzy lokalnymi władzami w zakresie inicjatyw i projektów dotyczących bezpiecznych, zrównoważonych i lokalnych systemów żywieniowych.

4. włączenie w zieloną transformację głosu lokalnych społeczności, rodziców, opiekunek/ów, osób uczących się, mieszkanek/ńców, żeby tworzyć wspólnotę dla zdrowej, lokalnej i roślinnej żywności.
5. implementacja do samorządowych Programów Współpracy możliwości realizacji projektów przez organizacje społeczne na rzecz zdrowej, lokalnej, etycznej i bezpiecznej klimatycznie żywności.
6. rozwój rolnictwa wspieranego przez lokalną społeczność; pomoc merytoryczna, techniczna i finansowa ze strony samorządów. Współpraca lokalnych instytucji publicznych z lokalnymi rolniczkami/kami.
7. wprowadzenie w szkołach praktycznej edukacji żywieniowej, tworzenie przyszkolnych ogrodów warzywno-edukacyjnych i roślinnych warsztatów kulinarnych, uczenie szacunku do żywności, środowiska i praw zwierząt.
8. wprowadzenie zielonych zamówień publicznych dla produktów spożywczych zamawianych w szkołach. Stawiamy na żywność wysokiej jakości, lokalną, sezonową, o dużej zawartości składników odżywczych, od certyfikowanych producentów.
9. współpraca z dietetyczkami/kami, edukacja kadry nauczycielskiej oraz personelu stołówek w zakresie tworzenia jadłospisów na podstawie aktualnych zaleceń zdrowego żywienia oraz przeciwdziałania marnowaniu żywności.
10. zagwarantowanie pełnego dostępu do zdrowych, roślinnych i pełnowartościowych posiłków w każdej szkole i każdego dnia (bez konieczności okazania zaświadczenia lekarskiego).

Odnosząc powyższe do kształtu MPA zaproponowanego w Projekcie wskazać należy, że biorąc pod uwagę okoliczność, iż:

- zgodnie z art. 1 pkt 1 Projektu Miejscowe Plany Adaptacji mają stanowić dokumenty: „o charakterze strategiczno-wdrożeniowym obejmujący swoim zakresem obszar danego miasta, mający na celu zmniejszenie podatności miasta na zmiany klimatu, w tym poprawę zdolności przystosowania miasta do zmian klimatu”;

- zgodnie z art. 1 pkt 3 Projektu, a stosownie do art. 18 a ust. 5 pkt 5 lit. a i b ustawy Prawo ochrony środowiska w brzmieniu zmienianym MPA ma zawierać w sobie część programową w tym: *„szczegółowe cele planu, określone na podstawie pkt 1–4 wraz z ich miernikami, określonymi w przepisach wydanych na podstawie ust. 22” oraz „działania adaptacyjne do zmian klimatu, określone na podstawie pkt 1–4, w tym opis, wskaźniki określone w przepisach wydanych na podstawie ust. 22 oraz harmonogram rzeczowo-finansowy tych działań”;*
- stosownie do treści Uzasadnienia Projektu:
  - *„wprowadzając zmiany we wskazanych ustawach, ma [on – przyp. wł.] na celu wsparcie przedsięwzięć prośrodowiskowych prowadzonych zarówno na szczeblu centralnym jak i samorządowym, w szczególności mając na uwadze działania dotyczące adaptacji do zmian klimatu”;*
  - *„ograniczenie skutków pogłębiających się zmian klimatu w miastach ma bezpośredni wpływ nie tylko na życie obywateli, ale także dynamiczny rozwój gospodarczy kraju oraz regionów”;*
  - *„do zasadniczych celów ustawy należy m.in. wprowadzenie rozwiązań służących wzmocnieniu aspektów transformacji ekologicznej i klimatycznej miast”;*
  - *„miasta są obszarem, w którym koncentrują się współczesne wyzwania cywilizacyjne. Są również terenami najbardziej wrażliwymi na zmiany klimatu. Kryzys klimatyczny ma istotny wpływ zarówno na dynamikę rozwoju tkanki miejskiej, jak i jakość życia mieszkańców miast, stanowiących obecnie ok. 60% populacji Polski. Należy zatem dążyć do osiągnięcia neutralności klimatycznej miast oraz zwiększyć odporność miast na zachodzące zmiany klimatu”*
- zgodnie z ustaleniami Oceny skutków regulacji:
  - *„w obowiązujących przepisach krajowych nie uregulowano dotychczas kompleksowo rozwiązań wspierających miasta w prowadzeniu polityki adaptacji do zmian klimatu”;*

- *„obecnie ludność polskich miast ocenia się na 22,4 mln osób, co stanowi 59,5% populacji kraju (...) Wysoki poziom urbanizacji oraz wysoki poziom uszczelnienia gruntów oznacza, że zmiany klimatu będą miały wpływ na dynamikę rozwoju miast, a tym samym na jakość życia ich mieszkańców. Dlatego też zwiększenie zdolności adaptacyjnych do negatywnych skutków zmian klimatu oraz wspieranie odporności na jego zmiany, jednocześnie z celem zapobiegania im, jest jednym z elementów polityki środowiskowej państwa. Jednakże kwestie adaptacji do zmian klimatu i planowanie działań adaptacyjnych nie są w wystarczającym stopniu uwzględniane w dokumentach strategicznych przygotowywanych przez miasta”*,

zasadność implementowania każdego z 10 postulatów Programu Roślinna Szkoła jako obligatoryjnych elementów lokalnych polityk żywnościowych wdrażanych na podstawie MPA jawi się jako trudna do podważenia.

Powyższe mogłoby potencjalnie nastąpić poprzez dodanie do ustawy Prawo ochrony środowiska w brzmieniu projektowanym art. 18 a ust. 5 pkt 3¹⁾ w brzmieniu: *„konceptję lokalnej polityki żywnościowej realizowanej przez instytucje publiczne, w szczególności takie jak żłobki, przedszkola oraz szkoły, uwzględniającej postulaty zielonej transformacji i bezpieczeństwa żywnościowego”* (vide art. 1 pkt 3 Projektu).

W konsekwencji przepis odczytywany całościowo przyjąłby następujące brzmienie:

„Miejski plan adaptacji zawiera co najmniej: 3¹⁾ konceptję lokalnej polityki żywnościowej realizowanej przez instytucje publiczne, w szczególności takie jak żłobki, przedszkola oraz szkoły, uwzględniającej postulaty zielonej transformacji i bezpieczeństwa żywnościowego”.

Odnosząc się do wymogu skupiającego się wokół mierników odpowiednio realizacji szczegółowych celów planu oraz działań adaptacyjnych wypracowanych w oparciu o dodany

przepis wskazać należy, że wdrażanie lokalnej polityki żywnościowej jest procesem kwantyfikowalnym.

Zgodnie z art. 18 a ust. 7 projektowanego brzmienia ustawy Prawo ochrony środowiska: „wszystkie wskaźniki i mierniki muszą spełniać następujące kryteria: 1) określona liczbowo wartość początkowa; 2) określona liczbowo wartość docelowa; 3) określony docelowy rok osiągnięcia pożądanej wartości” (vide art. 1 pkt 3 Projektu).

Mierniki realizacji postulatów Programu Roślinnej Szkoły można określić m.in. w ilości wegańskich posiłków dostępnych w szkołach, wymiarze godzin lekcyjnych skupionych wokół edukacji w przedmiocie bezpieczeństwa żywnościowego czy też środkach przeznaczonych na ten cel z budżetu poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego.

Na marginesie prowadzonych rozważań wskazać należy, że wiele miast – zarówno polskich jak i europejskich – podjęło już stosowne inicjatywy w celu zwiększania świadomości ekologicznej i żywnościowej społeczeństw lokalnych. Edynburg podjął uchwałę o poparciu Traktatu Roślinnego, obejmującego szereg działań związanych z podnoszeniem świadomości i budowaniem potencjału, zwiększaniem ilości żywności pochodzenia roślinnego, wpływami i przywództwem oraz redukcją marnotrawstwa żywności²⁷. Amsterdam z kolei w przyjętej polityce żywnościowej wskazał na kluczowe obszary takie jak: sprawiedliwa i dostępna żywność dla wszystkich, przeciwdziałanie marnowaniu żywności, zdrowe otoczenie żywnościowe; rolnictwo miejskie i krótkie łańcuchy dostaw oraz promowanie żywności roślinnej²⁸.

Biorąc pod uwagę wyzwania związane z bezpieczeństwem żywności, bezpieczeństwem żywnościowym oraz ochroną i budową odporności klimatycznej, cele związane z adaptacją do zmian klimatu winny mieć charakter ambitny i priorytetowy. W takich kategoriach postrzegać natomiast należy wypracowanie i stopniowe wdrażanie lokalnych polityk żywnościowych.

---

²⁷ <https://plantbasedtreaty.org/pl/edinburgh-agrees-a-plant-based-treaty-action-plan/>

²⁸ <https://www.amsterdam.nl/en/policy/sustainability/food-strategy/>

Zważywszy na powyższe, apelujemy do Pana Ministra o przyjęcie w ramach dalszych prac nad Projektem perspektywy uwzględniającej zagadnienia związane z lokalnym bezpieczeństwem żywnościowym, w tym przede wszystkim o rozważenie możliwości uwzględnienia w Miejskich Planach Adaptacji kwestii związanych z transformacją systemu żywnościowego, w tym w szczególności poprzez implementowanie przez jednostki samorządu terytorialnego w ramach lokalnych polityk żywnościowych założeń programu Roślinna Szkoła.

Podpisy:

1. Green REV Institute
2. 9dwunastych
3. Akcja Demokracja
4. Akcja Uczniowska
5. Azyl Swinki Lili
6. Bieganizm
7. Bo Miasto
8. DalekOwzroczne
9. Daniel Petryczkiewicz
10. DiversityPL
11. Dolina Bawole Serce
12. Earth Day Everyday
13. ECO EDU kids
14. Ekowyborca
15. Fashion Revolution Poland
16. Federacja Wegan dla Zwierząt
17. First Step
18. Foodsharing Polska
19. Foodsharing Toruń
20. Fundacja “Ekopotencjał – Przestrzeń Możliwości”

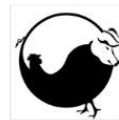
21. Fundacja #niezamłodzi
22. Fundacja Aquila
23. Fundacja Centrum Edukacji Baza
24. Fundacja Chlorofil
25. Fundacja CultureLab
26. Fundacja GrowSpace
27. Fundacja Impuls
28. Fundacja Klub Myśli Ekologicznej
29. Fundacja Lambda Polska
30. Fundacja MARE
31. Fundacja Ne_Ni
32. Fundacja Perspektywa
33. Fundacja Prawnej Ochrony Zwierząt Lex Nova
34. Fundacja ProVeg
35. Fundacja Psubraty
36. Fundacja Rething
37. Fundacja Rzecz Społeczna
38. Fundacja Szkatułka
39. Fundacja Zielone Światło
40. Fundacja Zwierzęta Niczyje
41. Gdańsk bez granic
42. Głos Pokolenia
43. Green teenager
44. Grupa Społeczni Opiekunowie Drzew - Toruń
45. Halo Tu Fauna
46. Instytut Przeciwdziałania Wykluczeniom
47. invECO
48. Istota

49. Klimatyczny Kopernik
50. Kolektyw Przełom
51. Koło Naukowe Praw Człowieka i Kryzysów Humanitarnych
52. Kompostuj Z Nami
53. Kongres Ruchów Miejskich
54. Lokalni Liderzy
55. Miastozdzczenie
56. Mikołów - Roślinne Yeah
57. Misja: Rozwój
58. Młodzieżowy Strajk Klimatyczny
59. NO PAIN IN YOUR BRAIN
60. OFF School
61. Oficyna 21
62. Open Dialogues International Foundation
63. Pacific Roots Magazine
64. Pedestrian Space
65. Plant Your Home
66. Podróże z Pazurem
67. Polska Dla Zwierząt
68. Pomorskie Stowarzyszenie Aktywni Lokalnie
69. Projekt Kaczuchy Dziennikarskie
70. Przestrzeń do życia
71. Pudełko Lilki
72. Rodzic w Mieście
73. Rodzice dla Klimatu
74. Roślinna Strona
75. RUCH zaNIEdban
76. Śląski Ruch Klimatyczny

77. Społeczna Straż Ochrony Zieleni Szczecina
78. Stowarzyszenia Mężczyźni Przeciw Przemocy
79. Stowarzyszenia Protest Porszewice
80. Stowarzyszenie "Nasz Bóbr"
81. Stowarzyszenie Jestem na pTAK!
82. Stowarzyszenie Kraków dla Mieszkańców
83. Stowarzyszenie LUWIA
84. Stowarzyszenie MOST
85. Stowarzyszenie Mudita
86. Stowarzyszenie na rzecz Azylu dla Świń Chrumkowo
87. Stowarzyszenie Przyjaciele Kubusia
88. Stowarzyszenie Równość
89. Stowarzyszenie Stop Stereotypom
90. Stowarzyszenie Tarnowska Rospuda
91. Szczera Sfera
92. Szkolna Młodzieżowa Rada Klimatyczna
93. Świadomi prawa
94. Vege Vouge
95. W imię zwierząt
96. Wawelska Kooperatywa Spożywcza
97. Wegaństwo - podcast
98. Wegrateka
99. Wio z Krakowa
100. Wiosna bez Barrier
101. WORLDmates
102. Wygadajmy Przyszłość

kontakt@greenrev.org | Giordana Bruna 34 / skrytka 5, 02-523 Warszawa, Polska

KRS 000521182 | NIP 5213677634 | REGON 147376122